Καλές Πρακτικές στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και εκπαιδευτικό σενάριο

Good Practices in Distance Education and educational scenario

Βασιλά Ελπίδα
Φιλόλογος-M.Ed. Αγωγής ,M.Ed. Εκπαίδευση Ενηλίκων
elpida_vasila@hotmail.com

Γεωργοβρεττάκου Σταματίνα
Φιλόλογος – Θεολόγος, M.Ed. Σχολικής Ψυχολογίας, M.Ed. Εκπαίδευση Ενηλίκων
gbtmatina@yahoo.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία αποτυπώνεται η αξιοποίηση «οριζόντιων» δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτές ενηλίκων μέσα από την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού σεναρίου. Αναλύεται η υιοθέτηση των πρακτικών της ενεργητικής ακρόασης και της αποτελεσματικής επικοινωνίας σε όλα τα στάδια ενός εκπαιδευτικού σεναρίου εφαρμόσιμο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σκοπός είναι μέσα από ένα παράδειγμα να αναδειχθεί πώς ένας εκπαιδευτής ενηλίκων επιμορφώνει τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του, ώστε να οργανώνουν και να υλοποιούν εκπαιδευτικές συναντήσεις αξιοποιώντας τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές. Στο εκπαιδευτικό αυτό σενάριο μαρτυρείται σε κάθε στάδιο η εφαρμογή των καλών πρακτικών εκ μέρους του, ώστε να αναπτυχθεί ένα υγιές κλίμα συνεργασίας. Τέλος, εξάγεται το συμπέρασμα ότι προαπαιτούμενο για μια επιτυχημένη εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι όχι μόνο η άριστη επιστημονική κατάρτιση του εκπαιδευτή αλλά και οι καλές επικοινωνιακές δεξιότητες.

Λέξεις- κλειδιά

εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καλές πρακτικές, εκπαιδευτικό σενάριο

Abstract

This paper captures the utilization of " horizontal" skills by adults educators through the implementation of an educational scenario. The adoption of active listening and effective communication practices at all stages of an educational scenario applicable

to distance learning is analyzed. The aim is to highlight, through an example, how an adult educator trains his postgraduate students to organize an implement educational meeting using the appropriate educational techniques. In this educational scenario, the implementation of good practices on his part is witnessed at each stage, in order to develop a healthy climate of cooperation. Finally, it is concluded that a prerequisite for successful distance education is not only the excellent scientific training of the instructor but also good communication skills.

Keywords

distance learning, good practices, educational scenario

Εισαγωγή

Ο εκπαιδευτικός στην Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων φέρει έναν περίπλοκο ρόλο, ο οποίος χαρακτηρίζεται από επιτυχία όταν όλοι οι εκπαιδευόμενοι έχουν χτίσει μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους και με εκείνον, ώστε να οδηγηθούν στο μαθησιακό αποτέλεσμα που επιθυμούν. Στην παρούσα εργασία μελετώνται οι καλές πρακτικές που είναι καλό να υιοθετούνται από τους εκπαιδευτές ενηλίκων στο πλαίσιο της υλοποίησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται οι τεχνικές και η στάση που οφείλεται να υιοθετούν προκειμένου να επιτευχθεί ένα άρτιο επικοινωνιακό πλαίσιο μεταξύ των συμμετεχόντων. Γίνεται αναφορά στα κριτήρια που συντελούν στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που κινείται υπό το πρίσμα της αποτελεσματικής επικοινωνίας εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων. Επίσης, αναλύεται μια καλή εκπαιδευτική πρακτική σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε πλαίσιο μεταπτυχιακού προγράμματος και τέλος δομείται ένα εκπαιδευτικό σενάριο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Προτείνονται ενεργητικές τεχνικές, οι οποίες φαίνεται να ενθαρρύνουν τους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν ενεργά, να εκφέρουν την άποψή τους και να νιώθουν ότι είναι αποδεκτοί στην ομάδα. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο του εκπαιδευτικού, ο οποίος οφείλει να λειτουργεί όχι μόνο ως πομπός αλλά και ως δέκτης μηνυμάτων, να δρα ως διαμεσολαβητής για τη δημιουργία επικοινωνιακού πλαισίου και να εμψυχώνει τους εκπαιδευόμενους, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι

η έκφραση των προβληματισμών και των εμπειριών τους θα τους οδηγήσει στη μάθηση.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων του εκπαιδευτικού αξιοποιώντας καλές πρακτικές, όπως την ενεργητική ακρόαση και την αποτελεσματική επικοινωνία στην εκπαίδευση από απόσταση. Το εκπαιδευτικό σενάριο που προτείνεται επιχειρεί να απαντήσει στο πώς μπορούν οι επικοινωνιακές δεξιότητες του εκπαιδευτικού να συμβάλλουν στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας και με ποιους τρόπους μπορεί να ενισχυθεί η αυτενέργεια των εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων.

Ενεργητική ακρόαση-Αποτελεσματική Επικοινωνία: Πώς θα επιτευχθούν στην εκπαίδευση και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση;

Σημείο κλειδί για μία επιτυχημένη διδακτική πράξη και ένα μαθησιακό αποτέλεσμα με θετικό πρόσημο είναι η ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και στους εκπαιδευομένους αλλά και στους εκπαιδευομένους μεταξύ τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενεργητικής ακρόασης και της αποτελεσματικής επικοινωνίας. Ο εκπαιδευτικός στην Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση χρειάζεται να φέρει τον ρόλο του διευκολυντή-διαμεσολαβητή κατά την εκπαιδευτική πράξη δημιουργώντας ένα κατάλληλα διαμορφωμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και ένα προστατευόμενο περιβάλλον. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι εκπαιδευόμενοι ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους, ενώ καθοδηγούνται κατάλληλα για να φτάσουν στο δικό τους μαθησιακό αποτέλεσμα. Για να συμβεί αυτό, στηρίζονται στα δικά τους πρότυπα μάθησης, στις δικές τους ικανότητες και γίνονται «αυτοδύναμοι μανθάνοντες», ενώ παράλληλα ενισχύεται η αυτοεκτίμησή τους (Κόκκος, 2004).

Σαφέστατα, για να υπάρξει αποτελεσματική επικοινωνία ο εκπαιδευτικός δεν φέρει τον ρόλο αποκλειστικά του πομπού και ούτε οι εκπαιδευόμενοι μόνο τον ρόλο του δέκτη. Αντιθέτως, γίνεται ενεργητική ανταλλαγή μηνυμάτων. Ο ίδιος ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πρότυπο, εκφράζοντας τα συναισθήματά του και τις εμπειρίες του. Με τον τρόπο αυτό, οι εκπαιδευόμενοι θα νιώσουν ασφάλεια και θα εξοικειωθούν με την έκφραση των δικών τους προβληματισμών και

συναισθημάτων. Ως αποτέλεσμα αυτού, ο κάθε εκπαιδευόμενος συνειδητοποιεί τη μοναδικότητά του και αποφεύγεται το αίσθημα της ευαλωτότητας. Φυσικά, κρίνεται απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να έχει αναπτύξει ένα περιβάλλον που στηρίζεται στην αλληλοαποδοχή, στον αλληλοσεβασμό, στην αλληλοκατανόηση, στην αλληλοεκτίμηση και στην αποδοχή της έκφρασης των συναισθημάτων και των διαφορετικών απόψεων (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Στη σύγχρονη Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων, η ενεργητική ακρόαση εκ μέρους του εκπαιδευτικού, μέσω του εργαλείου Webex, (ή και άλλες πλατφόρμες σύγχρονης τηλεκπαίδευσης) τόσο λεκτικά όσο και μη λεκτικά, είναι καθοριστικής σημασίας. Έτσι, διασφαλίζεται η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευομένων και αποτρέπεται η εγκατάλειψη του προγράμματος. Ο εκπαιδευτικός κρίνεται αναγκαίο, υιοθετώντας τον ρόλο του εμψυχωτή, να δείχνει τόσο με τις εκφράσεις του προσώπου του όσο και με τα λεκτικά του μηνύματα ότι ο κάθε εκπαιδευόμενος μπορεί να εκφράσει όσα νιώθει χωρίς να του ασκείται κριτική. Χρειάζεται να τον βλέπει και να τον ακούει ενεργητικά όση ώρα εκφράζεται, ρωτώντας τον πώς νιώθει ή τι τον ενοχλεί σε όσα εκφράζει και ενθαρρύνοντάς τον παράλληλα να αποφασίσει και να δράσει μόνος του. Σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που ο εκπαιδευτικός ενηλίκων είτε στη δια ζώσης είτε στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση λειτουργεί ως καθρέφτης των εκπαιδευομένων δημιουργείται ένα ασφαλές κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργατικής δράσης (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Σχεδιασμός σεναρίου εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Η εφαρμογή ενεργητικών τεχνικών στο πλαίσιο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης Ενηλίκων κρίνεται αναγκαία προκειμένου, οι εκπαιδευόμενοι αυτενεργώντας και αξιολογώντας τις εμπειρίες που λαμβάνουν, να φτάσουν στο δικό τους μαθησιακό αποτέλεσμα στηριζόμενοι στα δικά τους μαθησιακά πρότυπα και στις δικές τους ικανότητες (Κόκκος, 2004). Ας πάρουμε για παράδειγμα την περίπτωση εξ αποστάσεως Ομαδικής Συμβουλευτικής Συνάντησης σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, στη θεματική ενότητα «Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων». Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ενεργητικές διδακτικές τεχνικές αξιοποιώντας τα διαθέσιμα εργαλεία της τηλεδιάσκεψης μέσω του Webex και της πλατφόρμας του

Πανεπιστημίου. Στην πρώτη συνάντηση αφιερώθηκε ο απαιτούμενος χρόνος για την γνωριμία της ομάδας, των προσδοκιών από τη θεματική και τη δημιουργία του μαθησιακού συμβολαίου, ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα οικειότητας και να μειωθεί το άγχος των εκπαιδευομένων. Στη δεύτερη διαδικτυακή συνάντηση, προτείνεται η αξιοποίηση της τεχνικής εργασίας σε ομάδες (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Αναλυτικότερα, έχοντας ως θεματική τα ζητήματα της οργάνωσης των προγραμμάτων της εκπαίδευσης ενηλίκων δίνεται η εξής εργασία: «Οργάνωση και υλοποίηση ενός προγράμματος εκμάθησης βασικών γνώσεων της ελληνικής γλώσσας για πρόσφυγες με στόχο τη βελτίωση της επικοινωνίας τους στα ελληνικά.». Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται σε ομάδες στα δωμάτια συνεργασίας (breakout sessions). Καλούνται να προσδιορίσουν, ως διευθυντές, ποιες βασικές κατηγορίες συντελεστών θα αξιοποιούσαν για την οργάνωση του προγράμματος, καθώς και το περιεχόμενο επιμόρφωσης για μία από τις κατηγορίες συντελεστών. Όση ώρα οι ομάδες εργάζονται, ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί αν υπάρχει καλή λειτουργία των ομάδων, «εισβάλλοντας» στα δωμάτια εργασίας προκειμένου να δώσει διευκρινίσεις, όπου χρειάζεται, έχοντας τον ρόλο του «εμψυχωτή». Στο τέλος, κάνει σύνδεση της θεωρίας με τα όσα εξέφρασαν οι ομάδες, προκειμένου να υποστηρίξει κάθε θετική τους προσπάθεια. Παράλληλα, να ενισχύσει τον στοχασμό τους πάνω στις «εσφαλμένες» γνώσεις τους, ώστε να τις αναθεωρούν, όπου αυτό είναι εφικτό (Jaques, 2004· Jarvis, 2022˙ Malcolm et al. 1998). Στη συνέχεια, ζητείται να γίνει ανάρτηση των αποτελεσμάτων των ομάδων στο φόρουμ της διαδικτυακής πλατφόρμας του Πανεπιστημίου, ώστε όλοι να έχουν πρόσβαση στα αποτελέσματα και μετά το πέρας της διαδικτυακής συνάντησης. Η εργασία σε ομάδες των πέντε κυρίως ατόμων συναινεί στην αυτενέργεια των συμμετεχόντων. Αυτό προκύπτει μέσα από τη συνεργασία των μελών της ομάδας και εφόσον γίνεται με τη σωστή καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, φέρει πολύ θετικά αποτελέσματα ως προς την κατάκτηση της γνώσης που ο καθένας και όλοι μαζί θέλουν να επιτύχουν (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Ένα ακόμη επικοινωνιακό εργαλείο που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την αύξηση των τριών ειδών αλληλεπίδρασης (εκπαιδευόμενων με περιεχόμενο-εκπαιδευτή και συνεκπαιδευομένους) θα ήταν οι γνωστοποίηση των σκέψεων και

των συναισθημάτων των εκπαιδευομένων σε σχέση με το περιεχόμενο μάθησης και τις τεχνικές που αξιοποιήθηκαν κατά την ΟΣΣ ανώνυμα μέσω της ολομέλειας padlet (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998). Με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός δείχνει ότι η γνώμη όλων μετράει για αυτοβελτίωση στις επόμενες συναντήσεις τους. Επίσης, αποδεικνύει ότι οι γνώμες όλων είναι σεβαστές, ενώ όλοι οι συμμετέχοντες νιώθουν ότι μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους χωρίς λογοκρισία. Έτσι, δημιουργείται ένα ασφαλές κλίμα μέσα σε ένα αποτελεσματικό επικοινωνιακό πλαίσιο.

Η πρώτη συνάντηση με τους εκπαιδευόμενους έχει ως απόρροια τον σχεδιασμό της 2ης διαδικτυακής συνάντησης με την εξής θεματική: «Οργάνωση μιας εκπαιδευτικής συνάντησης ενηλίκων και εκπαιδευτικές τεχνικές που μπορούν να αξιοποιηθούν». Η πρώτη επαφή με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές έγινε μέσω επιστολής, η οποία απεστάλη στο φόρουμ του τμήματος. Ζητήθηκε η συμπλήρωση ενός σύντομου ερωτηματολογίου (μέσω google forms) προκειμένου να αποσαφηνιστεί το προφίλ των εκπαιδευομένων. Από τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, φάνηκε ότι το ενδιαφέρον στράφηκε στις υποενότητες της θεματικής, στις προσδοκίες των εκπαιδευομένων, στον σχεδιασμό των προγραμμάτων ενηλίκων και στις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρειάζεται να αξιοποιούν, ώστε να ανταποκριθούν στα τωρινά ή μελλοντικά εκπαιδευτικά τους καθήκοντα ως εκπαιδευτές ενηλίκων. Οι ανάγκες των εκπαιδευομένων εκφράστηκαν και στην πρώτη διαδικτυακή συνάντηση, κατά την οποία διεξήχθη η γνωριμία της ομάδας και τέθηκαν θέματα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων. Επίσης, τέθηκαν διαδικαστικά θέματα σχετικά με την θεματική και την επιτυχή ολοκλήρωσή και τέλος έγινε αναφορά στις θεματικές που πρόκειται να ασχοληθούν. Το αίτημα ήταν το ίδιο και εκφράστηκε ρητά η ανάγκη απόκτησης στη φαρέτρα τους των τρόπων και των μέσων που θα οργανώνουν και θα υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα. Επομένως, κρίθηκε αναγκαίο και ανακοινώθηκε στους εκπαιδευόμενους ότι η δεύτερη αυτή συνάντηση θα βασιστεί στη θεματική της οργάνωσης των εκπαιδευτικών συναντήσεων και στην αξιοποίηση των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών. Ο λόγος που στην δεύτερη συνάντηση επιλέχθηκε η θεματική που προβληματίζει περισσότερο, είναι για να αναπτυχθεί σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και στους εκπαιδευομένους. Έτσι,

φαίνεται ότι γίνεται από κοινού δόμηση της μαθησιακής διαδικασίας, ότι ο εκπαιδευτικός αφουγκράζεται τις ανάγκες και τους προβληματισμούς των συμμετεχόντων. Παράλληλα, επιθυμεί μέσω των όσων μάθουν, να αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις στον εργασιακό τους χώρο και να αποβάλλουν το άγχος που βιώνουν. Το αποτέλεσμα θα είναι να δημιουργηθεί ένα καλό επικοινωνιακό πλαίσιο (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Σκοπός της ΟΣΣ είναι οι εκπαιδευόμενοι να οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα και να αξιοποιούν τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές ανάλογα με την ομάδα στόχο. Για την επίτευξη του σκοπού τίθενται οι ακόλουθοι στόχοι:

Σε επίπεδο γνώσεων:

1. Να επιλέγουν τα κριτήρια με βάση τα οποία θα κάνουν διερεύνηση αναγκών ως εκπαιδευτές ώστε να προσδιορίσουν το εκπαιδευτικό περιεχόμενο ανάλογα με την ομάδα στόχο.
2. Να αναγνωρίζουν σκοπό και είδη στόχων.
3. Να ονομάζουν τις εκπαιδευτικές τεχνικές.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων:

1. Να επιλέγουν τα κατάλληλα ρήματα ανάλογα με το είδος του στόχου.
2. Να επεξηγούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των εκπαιδευτικών τεχνικών.
3. Να σχεδιάζουν ένα εκπαιδευτικό σενάριο αξιοποιώντας τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές με βάση τους στόχους που θέτουν.

Σε επίπεδο στάσεων:

1. Να υποκινηθούν οι εκπαιδευόμενοι να αξιοποιήσουν δημιουργικά τις εκπαιδευτικές τεχνικές και να αποβάλλουν τον αρνητισμό τους απέναντι στη δόμηση εκπαιδευτικών σεναρίων.

Στο Α’ στάδιο χρησιμοποιείται ως τεχνική η εμπλουτισμένη εισήγηση όπου για 2 λεπτά παρουσιάζεται ο άξονας των στόχων της σημερινής συνάντησης. Στη συνέχεια, αξιοποιείται εκ νέου η εμπλουτισμένη εισήγηση με χρήση παραδειγμάτων για το πρώτο στάδιο της δόμησης του εκπαιδευτικού περιεχομένου που είναι η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών ολομέλεια (Jaques, 2004). Τα στοιχεία για τον πληθυσμό-στόχο, τα μέσα συλλογής δεδομένων και οι συντελεστές ανήκουν στα αναγκαία σημεία που χρειάζεται να παρουσιαστούν με παραδείγματα

για 15 λεπτά. Έτσι, η βασική θεωρία θα παρουσιαστεί και θα δοθεί χρόνος στη συνέχεια για εξάσκηση εργαζόμενοι σε ομάδες. Έπειτα, ο εκπαιδευτικός χωρίζει σε 3 ομάδες και εργαζόμενοι ανά πέντε, σε δωμάτια συνεργασίας (breakout sessions), δίνει την εξής εργασία: «Είστε εκπαιδευτές στο πρόγραμμα εκμάθησης βασικών γνώσεων ελληνικής γλώσσας για πρόσφυγες με στόχο τη βελτίωση της επικοινωνίας τους στα ελληνικά. Να προσδιορίσετε τα στοιχεία που θα διερευνούσατε ως προς τον πληθυσμό στόχο, το μέσο συλλογής δεδομένων και έναν συντελεστή με τον οποίο θα ερχόσασταν σε επαφή προκειμένου να διευκρινίσετε την υφιστάμενη κατάσταση και τις απαιτήσεις του πληθυσμού-στόχου». Δίνεται 15 λεπτά χρόνος, ενώ ο εκπαιδευτικός μετά το πέρας των 5 λεπτών παρακολουθεί αν υπήρχε καλή λειτουργία των ομάδων «εισβάλλοντας» στα δωμάτια εργασίας προκειμένου να δώσει διευκρινίσεις όπου χρειαστεί, έχοντας τον ρόλο του «εμψυχωτή» (Jaques, 2004). Στα τελευταία 15 λεπτά γίνεται γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων κάθε ομάδας σε όλους τους εκπαιδευομένους, και ο εκπαιδευτής κάνει σύνδεση της θεωρίας με τα όσα εξέφρασαν. Αυτό συμβαίνει προκειμένου να υποστηρίξει κάθε θετική τους προσπάθεια και να ενισχυθεί ο στοχασμός τους πάνω στις «εσφαλμένες» γνώσεις τους, ώστε να τις αναθεωρούν όπου αυτό είναι εφικτό (Jarvis, 2022˙ Κόκκος, & Λιοναράκης,1998· Malcolm et al. 1998).

Στο Β στάδιο, ο εκπαιδευτικός κάνει αναφορά στη σημασία της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της διερεύνησης αναγκών στη στοχοθεσία. Στη συνέχεια, περνά για τα επόμενα 10 λεπτά στα βασικά σημεία για τον προσδιορισμό των σκοπών και των στόχων με τη χρήση εμπλουτισμένης εισήγησης. Ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί την εφαρμογή του webex στο chat και παραθέτει ένα link, στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να ψηφίσουν ανάμεσα στις προτάσεις που τους δίνονται αν πρόκειται για σκοπό ή για στόχους. Για παράδειγμα, στην πρόταση «Η εκπαίδευση ανέργων εκπαιδευτικών σε θέματα εφαρμογής συμμετοχικών μεθόδων, ώστε να μπορούν να τις εφαρμόζουν σε κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας» ψηφίζουν αν είναι σκοπός ή στόχος. Στο τέλος της ψηφοφορίας γνωστοποιούνται τα αποτελέσματα. Ζητείται, από όποιον εκπαιδευόμενο θέλει, να τεκμηριώσει την απάντησή του στα 5 παραδείγματα που δόθηκαν. Μέσω αυτής της διαδικασίας, χωρίς οι εκπαιδευόμενοι να φοβούνται μήπως εκτεθούν σε ενδεχόμενη λάθος απάντηση, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ των

δύο εννοιών. Στη συνέχεια, δίνονται ρήματα και ζητείται στον καθένα ατομικά να τα κατατάξει στις τρεις κατηγορίες στόχων για 3-4 λεπτά. Έπειτα, ζητείται από τους εκπαιδευομένους να γίνει συζήτηση με ένα ακόμη άτομο σε δωμάτια συνεργασίας (breakout sessions) για 8 λεπτά. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται σε ομάδα των τεσσάρων με τις δυάδες που συνεργάστηκαν προηγουμένως και οι απόψεις των ομάδων παρουσιάζονται στην ολομέλεια (Jaques, 2004). Ο εκπαιδευτικός αξιοποιώντας την τεχνική της χιονοστιβάδας επιδιώκει μέσω τις αυτενέργειας των εκπαιδευομένων να οδηγηθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα στην γνώση. Στο τέλος, κάνει σύνδεση μέσω εμπλουτισμένης εισήγησης των αποτελεσμάτων των εκπαιδευομένων με τη θεωρία (αναγκαία ενέργεια). Μέσω της διαδικασίας που ακολουθείται στο Β' στάδιο δίνεται η δυνατότητα να μειώσουν το άγχος τους έχοντας εμβαθύνει μέσα από την πράξη στα πρώτα βασικά στάδια της δόμησης και της υλοποίησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Ακολουθεί διάλειμμα 10 λεπτών (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Στο Γ' στάδιο ο εκπαιδευτικός ενημερώνει πως το τρίτο στάδιο της δόμησης των προγραμμάτων αφορά στην αξιοποίηση των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών με βάση τους στόχους που ο εκπαιδευτικός θέτει. Θέτοντάς τους την ερώτηση εάν στην πορεία της ζωής τους, είτε ως εκπαιδευόμενοι είτε ως εκπαιδευτές, έχουν αναγνωρίσει και εφαρμόσει κάποιες εκπαιδευτικές τεχνικές, τους καλεί να ονομάσουν τις τεχνικές αυτές. Συνεχίζοντας με την ίδια τεχνική των ερωτήσεων-απαντήσεων εμβαθύνουν στα πλεονεκτήματα και στα μειονεκτήματα της κάθε τεχνικής για 20 λεπτά. Γίνεται διάλειμμα 20 λεπτών. Έπειτα, δίνεται μια μελέτη περίπτωσης σύμφωνα με την οποία ένας εκπαιδευόμενος Ρομά έχει γίνει στόχος κάποιων συνεκπαιδευομένων του, εξαιτίας της συνεχούς αργοπορίας του στο ΣΔΕ και της ανοχής της διεύθυνσης του σχολείου με το ζήτημα των απουσιών. Οι εκπαιδευόμενοι, χωρίζονται πάλι σε 3 ομάδες σε δωμάτια συνεργασίας (breakout sessions), με διαφορετική σύνθεση αυτή τη φορά. Καλούνται να σχεδιάσουν δύο δραστηριότητες αξιοποιώντας τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές με στόχο την επανένταξη του εκπαιδευόμενου Ρομά στην ομάδα. Οι απαντήσεις αναρτώνται στο φόρουμ του τμήματος και ακολουθεί σχολιασμός. Η διάρκεια της τεχνικής είναι 60 λεπτά. Η τεχνική της μελέτης περίπτωσης ενδείκνυται στην Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση για κριτική ανάλυση εκ μέρους των εκπαιδευομένων με σκοπό την

αυτενέργεια και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης (Παπαδημητρίου, Λιοναράκης, & Κόκκος, 2013˙ Ματραλής, 1999).

Στο Δ' στάδιο ο καθηγητής παρουσιάζει το θέμα της 2ης εργασίας, να σχεδιάσουν ένα εκπαιδευτικό σενάριο αξιοποιώντας τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές με βάση τους στόχους που θέτουν σε περιβάλλον εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει με εμπλουτισμένη εισήγηση τις προδιαγραφές μέσα από τις οποίες προβλέπεται να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ακολουθούν ερωτήσεις και επίλυση απορίων (Κόκκος, & Λιοναράκης,1998).

Ακολουθώντας την παραπάνω μεθοδολογία αναμένεται οι εκπαιδευόμενοι να αποβάλλουν το στρες και την αρνητική στάση που είχαν στον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και στην αξιοποίηση της κατάλληλης τεχνικής. Μέσω του εν λόγω σχεδιασμού και της αξιοποίησης των συμμετοχικών τεχνικών θα διαμορφωθεί ένα περιβάλλον μάθησης που θα διασφαλίζει την αυτονομία της σκέψης, και θα παρέχει ευκαιρίες για ισότιμη συμμετοχικότητα και διάλογο μεταξύ των εμπλεκομένων (Cambel όπ. αναφ. στο Jarvis, 2004). Ένα περιβάλλον μάθησης που τροφοδοτεί τον εποικοδομητικό διάλογο, τον σεβασμό στην προσωπικότητα του κάθε εκπαιδευόμενου καθώς ο εκπαιδευτικός, ως διευκολυντής της μάθησης αφουγκράζεται τις δυσκολίες των εκπαιδευομένων και βοηθά όπου παραστεί ανάγκη. Τέλος, καθίσταται σαφές ότι προτεραιότητα του εκπαιδευτικού είναι η επικοινωνία των εκπαιδευομένων με όρους αλληλοεκτίμησης και αλληλοκατανόησης εξασφαλίζοντας ισότιμη παροχή ευκαιριών για μάθηση σε όλους τους εκπαιδευομένους (Jarvis, 2022).

Συμπεράσματα

Το εκπαιδευτικό σενάριο που παρουσιάστηκε ανέδειξε τη σημασία της αποτελεσματικής επικοινωνίας και της ενεργητικής ακρόασης στην Εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων. Κατέστη σαφές ότι ο εκπαιδευτικός στην Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων καλείται να έχει άρτια επιστημονική κατάρτιση προκειμένου σχεδιάσει και να υλοποιήσει στην πράξη ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που βασίζεται στο «μαζί για να οδηγηθεί ο κάθε εκπαιδευόμενος στη γνώση που επιθυμεί». Ωστόσο, εκτός από επιστημονική εξειδίκευση καλείται να έχει αναπτύξει

πολύ καλές επικοινωνιακές δεξιότητες και αναπτυγμένο το αίσθημα της ενσυναίσθησης για να μπορέσει να κατανοήσει τους προβληματισμούς των εκπαιδευομένων του και να τους καθοδηγήσει, ώστε να βρουν τον δικό τους δρόμο επίλυσης των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευομένων. Η ανάλυση του εκπαιδευτικού σεναρίου έδειξε πως οι ενεργητικές τεχνικές, όπως η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, οι ασκήσεις αναστοχασμού και η βιωματική συμμετοχή καλλιεργούν την αυτενέργεια των εκπαιδευομένων, ενώ αισθάνονται ότι ανήκουν σε μια κοινότητα που τους υποστηρίζει.

Παράλληλα, η μελέτη του εκπαιδευτικού σεναρίου δείχνει πως ο εκπαιδευτής ενηλίκων είναι κεντρικός παράγοντας διευκόλυνσης της μάθησης. Ανάλογα με τη στάση του και τον τρόπο που επιλέγει να διαχειριστεί την επικοινωνία με την ομάδα του συμβάλλει ή μη στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Επομένως, ένας πολύ καλός γνώστης του αντικειμένου του δεν συνεπάγεται ότι δομεί και υλοποιεί επιτυχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα, αν δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εκπαιδευομένων του σεβόμενος τη διαφορετική προσωπικότητα του καθενός.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Jaques, D. (2004). *Μάθηση σε ομάδες.* Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Jarvis, P. (2022). *Εκπαίδευση Ενηλίκων και Διά Βίου Μάθηση: Θεωρία και πράξη.* (μετ. Γ. Κουλαουζίδης), Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. (2004). Οι Κοινωνικές Διαθέσεις Απέναντι στην Τυπική Εκπαίδευση και την Εκπαίδευση Ενηλίκων: Η Περίπτωση της Ελλάδας, στα *Πρακτικά του 1ου Συνεδρίου της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων,* Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. & Λιοναράκης, Α. (1998), *Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* Τόμος Β. *Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.

Malcolm S. Knowles, Elwood F. Holton III, Richard A. Swanson (1998). *The adult learner.* Gulf Publishing Co., Huston, Texas, Ch 11, 198- 201.

Ματραλής Χ., (1999). Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης. Στο Κόκκος Α., Λιοναράκης Α., Ματραλής Χ., Παναγιωτακόπουλος Χ., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τόμος Γ΄: Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες* (σελ. 71-103). Πάτρα: ΕΑΠ.

Παπαδημητρίου, Σ., Λιοναράκης, Α., & Κόκκος, Α. (2013). Το Εγχείρημα της Επιμόρφωσης των Καθηγητών-Συμβούλων του ΕΑΠ: Αναπτύσσοντας Καλές Πρακτικές και Δημιουργώντας Συνθήκες Συν-αντίληψης στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων. Στο Πρακτικά *7ου Συνεδρίου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση «Μεθοδολογίες Μάθησης»* (Τομ. 7, σσ. 128-142). Αθήνα, 8-10 Νοεμβρίου 2013.

Όροι Έκδοσης, Πνευματικά Δικαιώματα και Ακαδημαϊκή Δεοντολογία

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει τις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου. Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι αποκλειστικά προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζουν απαραίτητα τις θέσεις της Οργανωτικής ή της Επιστημονικής Επιτροπής.

Ευθύνη Συγγραφέων & Πνευματικά Δικαιώματα: Κάθε συγγραφέας φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο του κειμένου του. Οι συγγραφείς εγγυώνται ότι τα κείμενά τους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας και ότι έχουν εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες γραπτές άδειες για τη χρήση υλικού (εικόνες, διαγράμματα, εκτενή αποσπάσματα κ.λπ.) που υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ): Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ακεραιότητας, οι συγγραφείς δηλώνουν ότι η χρήση εργαλείων Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI), όπου αυτή πραγματοποιήθηκε, περιορίστηκε αποκλειστικά σε υποστηρικτικό επίπεδο (π.χ. γλωσσική επιμέλεια, οργάνωση δομής). Η τελική επιστημονική κρίση, η επαλήθευση των πηγών και η αυθεντικότητα των συμπερασμάτων παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φυσικών προσώπων-συγγραφέων.

Οι επιμελητές/τριες της έκδοσης και οι διοργανωτές του Συνεδρίου δεν φέρουν καμία ευθύνη για τυχόν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων ή για την επιστημονική ακρίβεια των στοιχείων που παρατίθενται από τους συγγραφείς.